Järjestöleikkausten vaikutukset vammaisjärjestöjen toimintaan

Tämän Vammaisfoorumin hyvinvointialuekirjeen aiheena ovat järjestöjen rahoitusleikkausten vaikutukset vammaisjärjestöjen toimintaan ja yhteistyöhön hyvinvointialueiden kanssa.

Vammaisjärjestöjen toimintaan kohdistuvat leikkaukset

Tämän hallituskauden aikana valtio on jo leikannut vammaisjärjestöjen avustuksista lähes kolmanneksen ja vuodelle 2027 on tulossa vielä uusia leikkauksia. Niiden jälkeen rahoitus on enää puolet vuoden 2024 tasosta. Lisäksi vuoden 2027 jatkoavustusten kriteerien mukaan avustusta ei myönnettäisi järjestöille, joiden toiminta on keskittynyt yhteiskunnalliseen vaikuttamis- tai neuvontatyöhön. Se on suorassa ristiriidassa CRPD-komitean Suomelle antamien suositusten kanssa.

Rahoitusleikkaukset ja avustusten epääminen yhteiskunnalliselta vaikuttamis- ja neuvontatyöltä ovat johtamassa vammaisjärjestöjen toiminnan alasajoon tai merkittävään heikkenemiseen, jolloin vammaiset ihmiset jäävät vaille tarvitsemaansa yksilöllistä ja vammaspesifiä tukea. Neuvontaa eikä vaikuttamistyötä tai tiedon tuottamista vammaisten henkilöiden oikeuksien puolesta ei voida jatkaa. Tämä heikentää myös demokratiaa, avointa hallintoa ja eri asiakasryhmien kokemusten ja näkemysten välittämistä julkishallinnon toimijoille.

Vammaisjärjestöillä on vain niukasti vaihtoehtoisia rahoituslähteitä, joilla niiden toimintaa voitaisiin ylläpitää julkisen rahoituksen vähentyessä. Omarahoitus ei ole realistinen vaihtoehto. Hyvinvointialueiden kautta jaettavaksi osoitettu 25 miljoonan euron erillisrahoitus saattaa olla vaikeasti kohdistettavissa esimerkiksi vammaisjärjestöjen neuvontatoimintaan, mutta toivomme, että kaikki leikkausten aiheuttamaa kriisiä lievittävät keinot toteutetaan.

Julkisen rahoituksen voimakkaat leikkaukset voivat siksi johtaa myös järjestöjen toiminnan päättymiseen kokonaan leikkausten jatkuessa. Useat vammaisjärjestöt ovat jo joutuneet aloittamaan muutosneuvottelut, lomautukset ja irtisanomiset.

Leikkausten vaikutukset hyvinvointialueiden toimintaan ja yhteistyöhön vammaisjärjestöjen kanssa

Vammaisjärjestöt eivät valitettavasti pysty jatkossa vastaamaan nykyiseen tapaan hyvinvointialueilta tuleviin yhteistyöpyyntöihin. Järjestöt eivät myöskään pysty jatkossa toimittamaan tietoa hyvinvointialueiden päätöksenteon ja kehittämisen tueksi.

Hyvinvointialueille annettavaa neuvontaa ja konsultaatiota voidaan joutua rajaamaan tai lopettamaan kokonaan. Koska rahoitusleikkaukset ovat suuria, myös iso osa asiakkaiden neuvontaa ja tukea jää toteuttamatta. Tämä lisää tarvetta hyvinvointialueiden palveluille ja neuvonnan lisäämiselle. Tilanne on kriittinen myös sen vuoksi, että uuden vammaispalvelulain siirtymäaika on päättymässä vuoden 2027 lopussa.

Esimerkiksi Hengitystuki ry on hengityslaitteen varassa elävien henkilöiden asiakasturvallisuuden ja yksityiskohtien erityisasiantuntija. Hengitystuki ei voi olla varma, kykeneekö se jatkossa palvelemaan hyvinvointialueita hengityslaitteen varassa elävien henkilöiden siirtymisessä vammaispalvelulain nojalla toteutettaviin palveluihin.

Jos STEA-rahoitus mahdollistaa jatkossa vain suoraan järjestön kohderyhmien ihmisiin kohdistuvan kohtaavan työn, esimerkiksi Kehitysvammaisten Tukiliitto ei todennäköisesti voi enää järjestää myös hyvinvointialueiden viranhaltijoiden keskuudessa suosittuja lakiwebinaareja kaikille avoimina. Muun muassa uutta vammaispalvelulakia tai muitakaan koulutuksia joudutaan rajaamaan kohderyhmiin kuuluville ihmisille. Myös kehitysvammaisten ihmisten oikeuksia ja palveluita koskevaa lakineuvontaa, jonka asiakkaista vajaa viidennes on tähän asti ollut mm. hyvinvointialueiden vammaispalvelujen ammattilaisia, voidaan joutua rajaamaan annettavaksi vain kehitysvammaisille ihmisille läheisineen.

Muistiliitto ennakoi, että avustusleikkaukset vaikeuttavat mahdollisuuksia muistisairaiden ja läheisten oikeuksien valvontaan, oikeuksia koskevaan neuvontaan sekä muistisairauksia koskevan tiedon välittämiseen. Tämä voi vaikeuttaa ja hidastaa ihmisten hakeutumista palveluihin. Myös alueelliset ja paikalliset muistiyhdistykset joutuvat varautumaan siihen, että niiden tarjoama tuki kuten neuvonta, ohjaus ja erilaiset vertaistuen muodot voivat vähentyä vuonna 2027.

Vastaavia esimerkkejä löytyy runsaasti muistakin Vammaisfoorumin jäsenjärjestöistä.

Ellei valtioneuvosto peru leikkauspäätöksiä eikä muuta avustuskriteerejä ja jos avustusten leikkaukset toteutuvat hallituksen päättämässä laajuudessa, yhteistyön jatkuminen ei todennäköisesti tule olemaan mahdollista rahoituksen puuttuessa.

Hyvinvointialueiden on hyvä varautua toiminnassaan siihen, että vammaisjärjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö loppuu jopa kokonaan.

Vammaisfoorumin vetoomus

Haluaisimme yhteistyön hyvinvointialueiden kanssa jatkuvan ja kehittyvän edelleen. Uskomme, että julkishallinnon ja järjestöjen yhteistyö hyödyttäisi jatkossakin koko suomalaista yhteiskuntaa.

Vammaisfoorumi toivoo, että vammaisjärjestöjen merkitystä ja asemaa pidetään myös hyvinvointialueiden toimesta esillä ja että hyvinvointialueet tuovat vielä aikaisempaa painavammin yhteiskunnalliseen keskusteluun tarpeen hyödyntää järjestöjä korvaamattomina, kustannustehokkaina ja joustavina yhteistyökumppaneina.

Yhteistyöterveisin,

Vammaisfoorumi ry

Maija Aatelo
puheenjohtaja

Anni Kyröläinen
pääsihteeri

Jakelu hyvinvointialueilla:
vammais- ja sosiaalipalveluista päättävät viranhaltijat
vammaisneuvosto
hyvinvointialueen johtaja
aluevaltuuston ja aluehallituksen puheenjohtajat

Tiedoksi:
Lupa- ja valvontavirasto
Ihmisoikeuskeskus
Eduskunnan oikeusasiamies
STM
THL
Vammaisfoorumin vaikuttajaverkosto
Vane
Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Vammaisfoorumi ry on 29 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten henkilöiden tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 223 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta henkilöä. Vammaisfoorumi on myös mukana Euroopan vammaisfoorumin (EDF) toiminnassa. Vammaisfoorumin aiemmat kirjeet hyvinvointialueille, joissa on käsitelty mm. viestintää, neuvontaa ja vammaispalvelujen hakemista sekä vammaispalvelulain mukaisten palveluiden soveltamisohjeita, vammaisten henkilöiden ja vammaisjärjestöjen osallistamista hyvinvointialueiden päätöksentekoon ja vammaispalvelulain mukaisten palveluiden kuulumista hyvinvointialueen erityiseen järjestämisvastuuseen löytyvät verkkosivuiltamme.